

Åttonde roten, tomt 29

Kvarteret Borgaren

Tjugoförsta roten 1637–57v

Torggatans östra sida mellan

Femtonde roten 1657h–70

Kronhusgatan och Sillgatan

Carl Olufsson

1662–63: 2 (8.30), 1666–70 VIII

(Kan han ha köpt Anders Tüchlers gård? Eller Erik Larsson murmästares? Sedan bodde A T på Sillgatan.) Del av gården köpt 1688 av *Sara Pohlman*, sedan hela.

Carl Olsson kan ha varit äldre än sin bror *Joen Olsson* i gården norr härom eftersom han nämnes redan 1662 och brodern först 1666. Troligen hade såväl han som brodern övertagit tomtmark av modern *Siri Jon Jons*. Han hade sina svärföräldrar *Anders Böker* och *Ingierd Jönsdotter* i 8.26.

Vid kämnärsrätten den 28.11.1666 klagade *Nils Esbjörnsson i Ugglo* över att Carl Olufsson ”hans häst wijdare ridjet än han honom legdt hafwer, som allenast från Lidköping till Alingsås för sju mark kmt och likwäl sådant oaktat ridjit till Borås och sedan till Götheborg”. I oktober 1670 anges bröderna Joen och Carl Olufsson vara borgensmän för f.d. *accismästaren Jonas Olufsson*.

När *handelsmannen Fredrik Krantz* på hamburgaren *Johan Behrmans* vägnar krävde hustru *Brita (Andersdotter) sal Carl Olufssons efterleverska* den 14.9.1685 på hennes avlidne mans förskrivning, betalningen för 35 skeppund järn, hävdade hon att skulden var hennes mans avlidne broders, ej hennes mans. – Den 19.3.1690 (EIIa:6) försäkrade Carl Olufssons ”nuvarande måg” *Lars Barck*, att han tillsammans med ”modren” (svärmodern) skulle betala en skuld Carl Olufsson hade till hamburgaren *Johan Behrman*. Redan den 22.10.1685 hade änkan begärt inkallelse av kreditorerna men man redde inte ut affärens förrän den 10.11.1691. Preferens som kreditorer hade:

1) *Volrath Tham* 253 rdr för sina f.d. myndlingar *sal Johan von Savelands* döttrar, en skuld, som Carl Olufsson delade med brodern Joen. Skulden hade de den 2.9.1673 lovat betala en för båda och båda för en.

2) *Johan Behrman*

3) *Kontrollören Anders Olufsson* för Stora Sjtullen.

4) *Adam Altesleben*

5) *Hustru Ingrid Bökers* och *tullnären Peter Borgstedt* i Varberg hade fordran bl.a. för tillskott till begravningen. Den 6.7.1691 hade *Bengt Valtinsson* i Vänersborg genom *Bengt Hylthén* begärt betalning för kostnaden för den salige mannens begravning i Vänersborg. I en obligation, daterad 16.9.1684, hade Carl Olufssons änka *Brita Andersdotter* för ett lån på 1 200 d smt till sin mor *Ingärd Jönsdotter sal Anders Bökers efterleverska* (8.26) pantsatt ”min hus och gård på Torggatan näst intill Albrecht Hunters belägen”.

6) *Ephraim Habicht*

7–12) Änkan och hennes måg Lars Barck skulle betala *Claes Engelke, Georg Mattsson, Jacob Grefwe, Maccabeus Thornton, Johan Rosenbusch* och *Johan Lützens*

13) *Knut Andersson*14) *Jöns Håhl* för sal *Jöns Börgessons änka*

Carl Olufsson hade bl.a. arbetat som partsredare. Det anges den 25.5.1682, att i *Lilla Rosan* ägde *Joen Andersson* (*Böökman?*, svåger till Carl Olufson) $\frac{1}{2}$, Carl Olufsson genom sin son *Oluf Carlsson* $\frac{3}{8}$ *Pehr Torstensson Hwal* $\frac{1}{16}$ och *Matthis Bergesson* $\frac{1}{16}$. Den 1.10.1686 krävde Carl Olufssons änka *Brita Olof Larsson Böker* på 92 d 33 öre, som hennes man 1684 hade utlagt till Johan Behrman i Hamburg för assurans av Bökers $\frac{1}{16}$ i *Jonas Kruses skepp Carolus* samtidigt som Carl Olufsson betalade assurans för de båda sextondelar Joen och Carl Olufsson ägde. Försäkringen hade tagits 1675. Olof Larsson vägrade betala, då han dels icke begärt försäkringen, dels icke hade krävts på 11 år.

Den 3.9.1688 lagbjöd *Sara Pohlman* framlidne Carl Olufssons änkas hus och gård, vilken efter utvunnen dom hade transporterats till hennes betalning ”så mycket hon däri kan berättigad vara”. Det kan inte ha varit hela gården, som *Sara Pohlman* lagbjöd. Den 15.5.1690 anger magistratens protokoll, att brandmästarna för brandfarans skull hade nedrivit några tak- och andra husdelar i Carl Olufssons änkas hus och gård. Änkan var nu för tiden i Stockholm och mågen Lars Barck, som bodde i gården, vägrade betala erforderlig reparation. Kreditorerna rådmän *David Amia* och *Sebastian Tham* åtog sig betalningen.

1698 gav matronan *Britta Andersdotter* sin syster *Annika Borgman* fullmakt att inkassera arvet efter Carl Olufssons kusin *Sigrid Hansdotter* (Gbg bou 1698:591). Till bouppteckningen är bilagd ett par släktledningar:

Michel

hade barnen

Hans Michelsson Anna Michelsdotter

gift *Kerstin* hade barnen

Bengtsdotter+ Joen Olufsson Carl Olufsson Kerstin Olsdotter

m. dottern m fem barn *Kerstin Jonsdotter*

med dottern

Sigrid Hansdotter /Saltmätaren *Hans Mikaelsson*, gift *Ingeborg Gudmundsdotter*, hade också utöver dottern *Sigrid* en dotter *Ingielid*, Fanns också en skeppare *H. M.*, burskap 22.6.1647. Se 2.131, *Snusmalaren*/

Herr Bengt i Lyrestad hade barnen

+

Kerstin Bengts Hr Jon Benedicti Mäster Abel Hans Bengts en dotter dotter *Rudberus i Skarseche son i* som hade *Mäster Jon Varnhem Solberga* döttrarna *Rudberus* 5 döttrar

m dotter 1 son ”*Abel i Lyra*” 1 son *Sigrid*

Sigrid 3 döttrar 7 barn dottern Anna
 Hansdotter 5 levde 1692 Anna Britta
 hade sonen

Petter Böök rotgjutare

Civilingenjör Nils Schagerström i Norrköping har en ej bevisad hypotes, att släkten Schagerström skulle härstamma från Carl Olufssons äldste son *Olof Carlsson* genom en Carl Olufsson, född 1682, som antog efternamnet Schagerström i Kristinehamn 1711. Dennes son Olof Schagerström var 1734–36 skrivare vid Gravendahl bruk hos Hans Olofsson Ström.

Olof Carlsson ställde till ett stort rabalder i Göteborg 1692 genom att sätta ihop ett omtalat paskvill. Han hade enligt Schagerström eventuellt gästgiveri på Torggatan, eftersom folk logerade där.

Övriga barn var enligt kämnärsrättens protokoll 10.2.1686:

Christina, gift Holm, Stockholm

Margareta, gift Lars Barck, Ekerö (hos vilken hennes mor Brita Andersdotter Böker avled 1703)

Jonas, gift Bårekull, Köpmangatan och *Anders*, gift *Grönberg*, Kungsgatan (ovisst om dessa båda var Carl Olufssons söner)

Enligt en uppgift skulle sal Carl Olufssons gård mellan Martinus Brusewitz i norr och Albert Hunter i söder ha inlösts av tullförvaltaren Petter Borgstedt. Men enligt tomtöreslängderna 1696 ägdes gården av

Sara Pohlman.

Där bodde hennes måg *Henrik Johansson*.

1700 står Sara Pohlman skriven för tre tomter: hon hade övertagit även Albert Hunters gård söder härom.

Sara Pohlman var änka efter Jürgen von Lengerkens och Cecilia Krakows son *Mårten von Lengerken*, som 1658–60 var bosatt i föräldragården vid Stora Torget (6.32, nuvarande börstomten).

Mårten von Lengerken krävdes 25.8.1662 av Johan Thoun fullmäktig för en av Sara Pohlmans (troliga) släktingar sal *Laurent Pohlmans* änka i Hamburg dels för egen skuld, dels för skuld han hade i kompani med svågern *Paul Rokes* (son till en lin- och hampköpman med samma namn, rådmän 1.1.1664, död 13.7.1684). Paul Rokes var gift med handelsman *Johan Eilking* (död 1659) änka *Mariana eller Armika von Lengerken*, född 1.1.1635, död 6.1.1679 i D. De flyttade till Cecilia von Lengerkens hus, sedan brand i parets bostad på Drottninggatan (4.19) åstadkommit den första stora eldsvådan 1669. Ärvde huset på börshustomten och ägde bl.a. Upperuds järnbruk på Dal. Flera barn: en dotter Emerentia var gift 1/ *notarie Johan Laurin*; 2/ *borgmästare Erik Lorentzsson Stockenström*.

Caspar Edler skrev ett långt brev från Jönköping den 21.2.1688 och agerade på Sara Pohlmans och hennes barns vägnar. Caspar Edler anförde bl.a. att madame Sara Pohlman hade låtit tillsätta en förnäm och kapabel handelsman *Johan von Minden* i Göteborg till hennes omyndiga söner *Lorens* och *Gerhard* förmyndare. Denne hade nu tjänstgjort i fyra eller fem år utan uppsägelse. Johan von Minden hade redan 30.6.1685 meddelat, att Martins söner Lorens och Gerhard fordrade sitt arv. Man företedde då deras originalbrev i rätten samt "Chur-Brandenburgska furstliga regeringens i Minden attest om deras competentie". Göteborgs magistrats fullmäktige kom enligt

Caspar Edler med åtskilliga förmenta skäl, när den uppmanade Johan von Minden att innehålla tredjepeningen av det arv, som fallit efter hustru Cecilia von Lengerken till hennes sonbarn. Tredjepeningen var skatten för arv som fördes utomlands, en för staden viktig inkomst. Magistraten ansåg, att arvet skulle betraktas som utarv, eftersom den var övertygad om att arvet skulle föras utrikes. Modern hade enligt Edler utlåtit sig att låta sin andel stanna här i landet, till dess hon fick se, vad framtiden skulle komma att innebära och om barnen ville flytta hit. Både sönerna och den gifta dotterns man var enligt Sara i krigstjänst i Brandenburg.

Enligt en av Sara Pohlmans inlagor till magistraten 1688 (EIIa:5) angående arvet efter hustru Cecilia von Lengerken (vars död enligt Sara Pohlman inföll ”först på året 1683”) hade hon genast efter svärmodern Cecilia von Lengerkens död infunnit sig här i Göteborg och bevistat arvskiftet. Hon berättade, att Mårten von Lengerken för 8 000 rdr i början av 1660-talet köpt ett jordagods i Minden i Tyskland, där han avlidit. Enligt Sara Pohlman hade man icke i laga tid protesterat mot att hennes man Mårten von Lengerken fört ut köpeskillingen för jordagodset i Minden ur landet – det talades också om 24 års intresse av dessa pengar. *Gerhard von Lengerken* hade redan för ett år sedan lämnat den furstliga hannoverska tjänsten och anmält sig hos *greve von Ascheberg* för eventuell svensk tjänst. Brodern *Lorentz von Lengerken* tjänstgjorde nu i fredstid vid det brandenburgska hovet. Yngste sonen *Mårten von Lengerken d.y.* var redan i Sverige i ”Gen. Bokhålleri under Cammereraren Erich Bertilssons direktion”. Modern och de ogifta döttrarna tänkte slå sig ned i Göteborg, där de hade hyrt sig ”huuswaha”. Äldsta dotterns utrikes ärvda pengar skulle transporteras hit till landet (EIIa:5).

Den 28.6.1688 inkom Torbjörn Rosenbäck i rådhusrätten och begärde muntlig citation på hustru Sara Pohlmans vägnar på borgmästaren i Örebro Nicolaus Huldt och bruksförvaltare Linneroth rörande fordringar och motfordringar Mårten von Lengerkens och sal rådman Paul Rokes sterbhus hade sinsemellan. Uträkning skulle ske av hur stor summa av sitt i staden erhållna arv som Sara Pohlman skulle lämna staden.

Magistraten skrev den 7.6.1690 till Kungl. Göta Hovrätt om att Sara Pohlman nu tredje gången hade besvärat sig i hovrätten angående arvet efter svärmodern (troligen i hopp om att slippa tredjepeningen). Hon hade lämnat attest från pastorerna i Hille om yngste sonens födelse. Enligt magistraten hade sonen Gerhard ej med ett ord antytt att han hade trätt i svensk tjänst eller ansökt därom. Brodern Lorentz och han hade nogsamt visat ”hwad honom i hiertat warit och fullföljt sitt uppsåt om sitt boo och wistande”.

Sara von Lengerken betalade 25.10.1686 huseköpspenning 13.16 d smt – det var innan hon uppbjöd sal Carl Olufsons gård 1688. Kanske rörde det sig om *Pehr Torstensson Hwals* gård. 1693 tvistade man inför rådhusrätten om *Sven Printz* hade sålt denna gård till Sara Pohlman. I december 1693 anfördes det i rådhusrätten, att hustru Sara Pohlman borde bliva tillhållen att utan dröjsmål inrymma *källaremästare Martinus Strokirk* sal Peder Torstenssons gård och hus, eftersom denne hade vunnit över Sven Printz i Göta hovrätt.

Den 4.1.1706 (Gbg EIIa:8) skrev Sara von Lengerken, att hon och hennes son Volrath von Lengerken hade måst gå i caution för hennes son Mårten von Lengerken d.y., då denne anträdde kassörstjänsten under fortifikationskontoret i Stockholm. Hon trodde, att han nu hade skaffat sig tillräckligt förtroende eller kunde få caution av goda vänner, varför hon bad att hon och sonen Volrath skulle bli befriade från uppgiften som borgensmän.

I bouppteckningen efter Sara Pohlman (född 1636, begr. 10.1.1714) henne nämns inte sönerna Gerhard och Lorentz, som båda avled i Minden. Gerhard omtalas först i nov. 1737 som död. Ar-

vingarna förklaras vara *Johan Volrath* och *Jürgen*, vilka båda fick burskap i Göteborg som handlande, vidare *Cecilia* och avlidne *Martins* barn *Volrat*, *Magnus*, *Sara* och *Margareta*. Sara Pohlman efterlämnade hus och gård på Torggatan, värda 546 daler.

Dottern *Cecilia von Lengerken* d.y. gifte sig i tur och ordning med

1) 27.12.1694 med *handl Henrik Johansson* (född 1665, död 1702, bou 1703:49). Enligt Gbg bou 1703:49 avvitrade hon sina barn i detta ä. *Cecilia* (begr. 13.8.1745, den 22.10.1723 gift *Martin Giese Biehusen*, begr. Chr 1.10.1732) och *Christina Johansson* med 1 500 d smt var.

2) 15.12.1703 med *handl. Magnus Månsson*. Med honom hade hon barnen *Margareta* och *Magnus Göthenberg*.

Den 2.4.1718 anlände guvernementskansliets skrivelse av den 1.4.1718, som begärde, att magistraten skulle låta undersöka, hur många av Mårten von Lengerken d.ä. barn skulle intressera sig med deras broder avlidne fortifikationsbokhållare Mårten von Lengerken d.y. uti en underdånig kronofordring av 2 893 d 10 öre smt, som han skulle ha transporterat på lantränmästare Biörn.

1710 svarade sonen *Jürgen von Lengerken d.y.* för gården, som omfattade en tomt. Enligt 1715 års skattningslängd hade brodern *Johan Volrath von Lengerken*, som 1712 blev löjtnant i borgerskapets kår, tagit över: tomten värderades till 200 d smt, huset till 200 och lösejendomen till 500. Men redan samma år avled han (begr. 23 febr.) och eftersom han dog av slag efter ett dryckeslag har han blivit historiskt ryktbar eller rättare sagt beryktad. Kämnärsrättens protokoll den 22.2.1715 (kopia i EIIa:12) berättar om hans hastiga avlidande. Han skulle lördagen innan ”rundeligen pokulerat på källaren Druvan” i *källaremästare Jacob Kitz’ hus* i sällskap med några andra. På söndagsmorgonen hade han hittats död i tullstugan hos *tullnären Kullman*. Även *kassören vid Stora Sjötullen Abraham Brandt* omtalas.

I årshandlingarna 1696 (EIIa:12, 10.12.1696) omtalas Johan (Volrath) von Lengerkens många äktenskapslöften till jungfru *Ingrid Berg*: de skall ha givits i inspektor Borgstedts hus samma år, som han fick burskap 16.11.1696. Om denna jungfru Ingrid Berg är identisk med hans änka *Ingrid Borgstedt*, död 1727 och begravd samma år 9 april, dotter till *Erik Hansson* och syster till *tullnären i Varberg Petter Borgstedt* är ej känt. Boupteckningen efter henne 17.4.1729 visade en förmögenhet av 671 daler, däribland hus och gård på Torggatan, värd 503 d smt. Hon ärvdes av arvingarna till sonen *Johan Volrat (d.y.)* $\frac{1}{4}$ samt arvingarna till mannens syskon *Jürgen* $\frac{1}{4}$, *Cecilia* $\frac{1}{4}$ och *Mårten* $\frac{1}{4}$ (se Berg I:2, 431).

En slutbild av Mårten von Lengerken d.ä.:s familj får man i den attest som magistraten den 16.11.1737 gav i registraturen sid 306 för (*handl Martin Giese Biehusens*) änka *madame (Cecilia) Biehusen* och hennes släktingar:

Madame Cecilia Biehusen hade sal morbröderna Jürgen von Lengerken (d.y.) och Gerhard von Lengerken i Minden vilka hade varit Cecilia von Lengerkens köttsliga syskon. Cecilia von Lengerken efterlämnade tre i livet varande barn:

1) med första mannen Hindrik Johansson en dotter Cecilia (d.v.s. ovannämnda madame Biehusen).

2) med den andre mannen Magnus Månsson två barn, en dotter *Margareta Göthenberg* och en son *Magnus Göthenberg*

Den 17.11.1737 utfärdades bevis, att Jürgen von Lengerken och Cecilia Bihusen vidkändes deras den 14 oktober utfärdade fullmakter att å deras vägnar utfordra arv efter deras broder och morbroder Gerhard von Lengerken i Minden.

Den 18.3.1728 lät

handelsmannen Harrie Schultz

första gången uppbjuda avlidna madame Sara Pohlmans hus och gård vid Torggatan, som han inropat på auktion den 8.7.1727.

Om Harrie Schultz se 9.19, en gård, som han övertagit efter sin svärfader Torbjörn Rosenbeck – han var första gången gift med *Maria Helena Rosenbeck*, döpt 16.3.1693, död i barnsäng 1735. Den gården uthyrde han efter inköpet av denna gård 8.29.1727. Hans andra hustru *Sara von Lengerken* var dotter till handelsmannen Jürgen von Lengerken d.y. och *Maria Altesleben* och alltså måhända född i denna gård. 1737 värderades Harrie Schultz två gårdar den ena på ”Spannmålgatan” (bör vara Kronhusgatan) vid Östra Hamnen, den andra på Torggatan.

Harrie Schultz erhöll den 17.5.1728 ett penninglån av *överstelöjtmant Elias Rosengrip* och hade enligt denne förbundit sig att betala omkring 670 d smt, vilket efter dennes död hävdades av hans systerdöttrar *Merta* och *Anna Rytting* och *löjtmant Carl Bagge*, gift med *Caisa Rytting*. Konduktören Carl Mikael von Strokirk var inblandad som rättsinnehavare liksom fru Anna Schultz. Se RR 3.11.1740. Fakta om detta finns bland årshandlingarna 1753 (EIIb:75 14.11.1753) i en tjock packe handlingar rörande ”före detta handlanden, numera vrakaren Harrie Schultz” Vid det laget hade han mist båda sina tomter. Denna 8.29 ägde han 1745 men före 1750 hade den övergått i *juvelerare Orths* ägo. Denne blev också ägare av 8.30.

1754 skrev Harrie Schultz (EIIb:76, 22.2.1754), att han i över 30 år hade varit skatt- och inkvarteringsdragare. Han hade nu uppnått 70 års ålder. Föregående år hade han råkat ut för ett olyckligt fall vid kajen av Stora Hamnen vid Rådhuset, som fört honom till gravens bredd. Han hade små omyndiga barn. Han ville nu uppsäga sitt burskap, så att han kunde bli fri från skatter och inkvartering. I januari 1754 hade han som vrakare efterträtt av *Johan Berg*.

Sedan denna tomt övergått i Orths ägo delade den tillfälligt öde med dennes övriga tomter.

1750–65 *Biehuusens arvingars ödetomt*

De tidigare [före 16.12.1776] ägarna av 9.42, kv. Vindragaren,

förre regementsväbeln Anders Dahlström och hans hustru *Anna Catharina Lindquist*

(dotter till volontören, senare hökaren Nils Lindquist) ägde en kort tid denna fastighet men sålde 28.1.1777 (trettiopenning 9 rdr 3 skill specie) den för att i stället flytta till 7.10, tidigare ägt av packhuskarlen Lars Lindquist.

Åkaren och krögaren Magnus Börgesson

uppbjöd den 22.11.1784 för 275 rdr specie köpeskilling tvenne i stadens femte kvarter vid Torggatan belägna tomter med någon åbyggnad mellan direktören herr David Sandeborgs hörntomt å norra och grosshandlare John Halls tomter å södra sidan, vilka höll tillsammans i bredden mot gatan 50 fot och i längden 72 fot, Sveriges mått.

Krögaren Magnus Börgesson avled den 16.10.1808. Enligt bou den 25.4.1815 efterlämnade han ett med sten reverterat korsvirkeshus nr 8.29, värt 5 000 rdr bco. Hans hustru *Catharina Andersson* avled 22.6.1826 (Berg II:1–2, 466).

Senare uppbud av 8.29

kofferdiskeppare John Peter Olsson m fl 22.6.1840

traktör Johan Peter Hallberg 2.12.1844

anna Fredrica Hallberg m fl 8.1.1849